

ДЭМАКРАТЫЯ І ПАЛІТЫЧНАЯ КУЛЬТУРА МОЛАДЗІ

¹Акімава Л. В., ²Канавалава А. А.

¹Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт,
Мінск, Беларусь, *akimovalv@mail.ru*,

²Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт,
Мінск, Беларусь, *akonovalova1958@gmail.com*

Анотацыя. Дэмакратыя не існуе без палітычнай культуры. Кожнае новае пакаленне грамадзян павінна разумець, як уладкована дэмакратычная палітычная сістэма. Будучыня нашага грамадства залежыць ад таго, якую ўладу выбера моладзь, наколькі свядома яна зробіць свой палітычны выбар і зможа адстойваць нацыянальныя інтарэсы краіны

Ключавыя словы: дэмакратыя, культура, палітычная культура, моладзь, адукацыя.

Abstract. Democracy does not exist without political culture. Each new generation of citizens must understand how a democratic political system is organized. The future of our society depends on which government the youth will choose, how consciously they will make their political choice and will be able to defend the national interests of the country.

Key words: democracy, culture, political culture, youth, education.

Сярод умоў, неабходных для станаўлення і развіцця дэмакратыі, важнае месца належыць культуры. Сувязь паміж культурай і дэмакратыяй відавочная: вядома, што адукаванасць чалавека – гэта неабходная ўмова яго свабоды, у тым ліку і свабоды палітычнай. І наадварот, невуцтва звычайна прыводзіць да залежнасці ад чужых поглядаў, ідэй і неўсвядомленых палітычных дзеянняў дэструктыўнага характару.

Трэба адзначыць і тое, што без далучэння да сусветнай і айчыннай культуры немагчыма стаць грамадзянінам у поўным сэнсе гэтага слова. Культура не толькі перадае пэўныя палітычныя веды, але і вучыць паважаць іншага чалавека, быць цяплым да іншага пункту гледжання, палемізаваць і дыскутаваць, выбіраць цывілізаваны шлях для дасягнення палітычных мэт. Без падобных адносін у грамадстве цяжка дасягнуць згоды нават па другарадных пытаннях.

Іншымі словамі, палітычная культура дэмакратычнага грамадства мяркуе авалоданне мастацтвам дыялогу з палітычнымі апанентамі. Сення неабходна разумець, што ў нашым грамадстве ёсць і ў агляднай будучыні застануцца розныя тыпы палітычнай культуры. А гэта мяркуе:

– неабходнасць, пачынаючы са школы, даць магчымасць кожнаму свабодна выбіраць тыя палітычныя тэорыі і праграмы, якія найбольш адпавядаюць яго інтарэсам. Культура з'яўляецца сапраўды дэмакратычнай толькі тады, калі чалавек можа свабодна выбіраць яе каштоўнасці;

– паважлівыя адносіны да людзей, якія маюць іншыя палітычныя перакананні. Неабходна шукаць магчымасці кампрамісу з імі па актуальных палітычных пытаннях з мэтай сумесных дзеянняў;

– няўхільнае выкананне норм дэмакратычнай палітычнай культуры і ніякая часовая палітычная выгада не можа апраўдаць адступленні ад гэтых норм;

– інавацыйны падыход да сістэмы палітычнай адукацыі і фарміравання палітычнай культуры, перш за ўсё, моладзі.

Акрамя таго, грамадзянам дэмакратычнай супольнасці патрэбны і спецыяльныя веды аб палітыцы. Механізм дэмакратыі – гэта не вечны рухавік, завёўшы які адзін раз, можна бясконца доўга “вырабляць дэмакратыю”. Кожнае новае пакаленне грамадзян павінна разумець, як уладкована дэмакратычная палітычная сістэма, якія яе добрыя якасці і слабыя месцы. Многія навукоўцы адзначалі, што людзі могуць нарадзіцца з цягай да свабоды, але яны не нараджаюцца з ведамі аб грамадзянскім і палітычным парадку. Такі досвед набываецца і яго трэба вывучаць.

Дэмакратыя не існуе без палітычнай культуры, задача якой не толькі навязваць свае погляды і прыхільнасці, але і вучыць уменню слухаць і разумець іншых, апаніраваць, дыскутаваць. Абапіраючыся на традыцыйныя каштоўнасці, яна прадпісвае формы паводзін у розных жыццёвых сітуацыях, а таксама вызначае “правілы гульні” ў палітычнай сферы. Інакш кажучы, у асаблівасцях палітычнай культуры варта шукаць адказы на такое надзённае пытанне: “Чаму пераўтварэнні ў адных краінах даюць станоўчыя вынікі, а ў іншых прыводзяць грамадства да ўзрушэнняў і крызісаў?”. Наглядны прыклад таму Украіна. Або: “Чаму ў адных грамадствах, і нашае тут не выключэнне, цывілізавана рэгулююць супярэчнасці, якія ўзнікаюць, іншыя ж звяртаюцца да актаў гвалту і жорсткасці?”.

Сёння ва ўмовах глабальных узрушэнняў, пераўладкавання сістэмы міжнародных адносін на Рэспубліку Беларусь аказваецца беспрэцэдэнтны націск, ажыццяўляецца актыўны пошук дэструктыўных сацыяльных сіл. Таму перад нашай краінай стаіць вельмі складаная задача захавання духоўна-маральных традыцый і нацыянальнай ідэнтычнасці, прадаўжэння ўдасканалення ўласнай мадэлі развіцця палітычнай сістэмы. Пры распрацоўцы стратэгічных напрамкаў развіцця грамадства прынята рабіць стаўку на моладзь як асноўную рухаючую сілу. Таму абавязковым элементам бяспечнага развіцця краіны з'яўляецца пераемнасць пакаленняў. Светапогляд сучаснай беларускай моладзі фарміруецца пад уплывам наступных фактараў. З аднаго боку, ад старэйшага пакалення маладыя людзі чуюць аб неабходнасці фарміравання пазітыўнага стаўлення да свайго гістарычнага мінулага, аб неабходнасці адстойвання на-

цыянальных інтарэсаў і суверэнітэту. З іншага – ва ўмовах глабалізацыі падвяргаюцца інфармацыйнай агрэсіі, накіраванай супраць нас недружалюбнымі заходнімі краінамі, якія навязваюць моладзі ілжывыя каштоўнасці, прывіваюць перакручанае разуменне добра і зла, культывуюць агрэсіўны нацыяналізм і шавінізм. Прадпрымаюцца настойлівыя спробы наўмыснага і мэтанакіраванага скажэння гістарычнай і культурнай спадчыны цэлых пакаленняў, што парушае пераемнасць базавых нацыянальных каштоўнасцей і ідэалаў.

Сёння ў Рэспубліцы Беларусь актыўна ідзе працэс удасканалення палітычнай сістэмы грамадства, імпульс якому надаў рэферэндум 2022 года. У выніку былі прыняты ключавыя законы “Аб Усебеларускім народным сходзе”, “Аб асновах грамадзянскай супольнасці”, у адпаведнасці з абноўленай Канстытуцыяй скарэктраваны законы “Аб нацыянальным сходзе”, “Аб Савеце Міністраў”, аб статусе дэпутата Палаты прадстаўнікоў і члена Савета Рэспублікі. Як зазначыў у сваім Пасланні беларускаму народу і Нацыянальнаму сходу Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнка “старажытная беларуская традыцыя народаўладдзя, якая ў сучаснай гісторыі дзяржавы рэалізуецца як Усебеларускі народны сход, набыла канстытуцыйны статус”. У абноўленым Кодэксе аб адукацыі Рэспублікі Беларусь, які ўступіў у сілу ў 2022 годзе, зазначаецца, што асноўнымі мэтамі адукацыйнага працэсу з’яўляюцца фарміраванне ў маладога пакалення актыўнай жыццёвай пазіцыі, палітычнай культуры і прававой адказнасці. Моладзі неабходна прывіваць пачуццё патрыятызму, грамадзянскага абавязку, нацыянальнага гонару за прыналежнасць да сваёй дзяржавы, а таксама паважлівыя адносіны да гісторыі і культуры беларускага народа.

Як адзначаюць многія вучоныя, станаўленне грамадзянскіх якасцей асобы вызначаецца ўзроўнем развіцця прававой, маральнай і палітычнай культуры. Вырашальную ролю ў фармаванні і развіцці палітычнай культуры гуляе сама практычная рэальная палітычная дзейнасць. Палітычныя веды неабходны сёння моладзі для актыўнага ўдзелу ў прыняцці і рэалізацыі палітычных рашэнняў, якія вызначаюць лёсы працоўнага калектыву, вёскі, гарада, рэспублікі, краіны. Для гэтага, зразумела, недастаткова толькі ўдзельнічаць у галасаванні на выбарах і рэферэндумах і выконваць чыста фармальныя “грамадскія даручэнні”. Размова ідзе аб выхаванні пачуцця “гаспадара” свайго прадпрыемства, горада, краіны, што ў значнай ступені залежыць ад таго, якую ўладу выбера новае пакаленне маладых людзей, наколькі свядома і адказна яны зрабляць свой палітычны выбар. Палітычная адукаванасць студэнтаў дазволіць ім рэалізоўваць свае інтарэсы праз прадстаўнічыя палітычныя інстытуты, талерантна ставіцца да іншадумства, шукаць кампрамісы і дасягаць кансенсусу па стратэгічных напрамках развіцця грамадства.

Асабліва хацелася б вылучыць неабходнасць гуманітарызацыі вышэйшай тэхнічнай адукацыі, паколькі ў сучасных умовах навукова-тэхнічны прагрэс патрабуе ад спецыялістаў не толькі прыняцця пісьменных інжынерных рашэнняў, але і ўмення самастойна і крэатыўна думаць у жыццёвых сітуацыях, якія

хутка змяняюцца. Пры гэтым важнасць гуманітарнай адукацыі для будучых інжынераў заключаецца не толькі ў яе адукацыйным, але і ў выхаваўчым уздзеянні. Як адзначаюць вучоныя, і, у прыватнасці М. А. Васілік, у інжынернай ВНУ прынята выдзяляць тры ўзроўні гуманітарнай адукацыі:

– засваенне мінімуму ведаў аб грамадстве і чалавеку з абавязковай атэстацыяй (гісторыя краіны і цывілізацый, філасофскія і эканамічныя вучэнні, асновы права і агульная псіхалогія);

– паглыбленае і прафесійна-арыентаванае вывучэнне тых абласцей ведаў, якія раскрываюць асаблівасці ўзаемадзеяння сацыяльных супольнасцей (сацыялогія, паліталогія, педагогіка, філасофія навукі, гаспадарчыя і іншыя галіны права, псіхалогія рынку, зносіны, культура гаворкі);

– дасягненне прафесійнага ўзроўню адукаванасці і дзейнасці ў грамадскіх і гуманітарных галінах (патэнтазнаўца, перакладчык, дызайнер, выкладчык па накіраванні або спецыяльнасці), пацвярджэнне кваліфікаванымі работамі (праектамі) або самастойнымі даследаваннямі творчасці і дзейнасці ў навуцы, тэхніцы, мастацтве, палітыцы.

Гуманітарызацыя тэхнічнай адукацыі абумоўлена і тым, што значная колькасць выпускнікоў інжынернай ВНУ займаюцца не толькі інжынернай, але і кіраўніцкай дзейнасцю ў шырокім сэнсе гэтага слова.

Адмысловае месца ў сістэме гуманітарнай адукацыі займае паліталогія, якая не толькі вывучае палітычныя працэсы і заканамернасці развіцця палітычных сістэм і палітычных інстытутаў, але і спрыяе таму, каб грамадзяне – кіраўнікі і радавыя члены грамадства – усведамлялі надзённыя грамадскія запатрабаванні і інтарэсы, выпрацоўвалі здольнасць да рацыянальна-крытычнага асэнсавання бягучай палітыкі.

Палітычная культура з'яўляецца найважнейшай умовай палітычнай свабоды чалавека. Дзякуючы ёй ён можа свядома выбіраць праграмы і платформы тых палітычных партый і рухаў, якія адпавядаюць яго асабістым перакананням. Палітычная культура дазваляе адрозніць дзейсныя, патрэбныя народу палітычныя заклікі і лозунгі ад палітычнай дэмагогіі. Чалавек, які не валодае палітычнай культурай, немінуча становіцца канфармістам, аб'ектам палітычных маніпуляцый і нават прыладай радыкалізму і экстрэмізму.

Палітычная культура – найважнейшы сродак сацыялізацыі чалавека, ператварэння яго ў палітычна актыўнага члена грамадства. Авалоданне ёю дазваляе не толькі адаптавацца да палітычнага жыцця грамадства, але і ўдзельнічаць у яго змене. Улічваючы той факт, што 25 лютага 2024 года ў нашай краіне адбудзецца адзіны дзень галасавання па выбарах кандыдатаў у дэпутаты беларускага парламента і дэпутатаў мясцовых саветаў усіх узроўняў, праблема фарміравання палітычнай культуры студэнтаў набывае асаблівую актуальнасць. Вырашальнае значэнне ў гэтых адносінах мае вывучэнне сацыяльна-палітычных і гуманітарных навучальных дысцыплін. Так, напрыклад, кафедра “Сацыяльнае ўпраўленне” БНТУ чытае курсы “Паліталогія”, “Сацыялогія”, “Асновы ідэалогіі беларускай дзяржавы”, якія вучаць студэнтаў тэхнічнай

ВНУ ўсведамляць свае палітычныя інтарэсы і перавагі з тым, каб актыўна выкарыстоўваць атрыманыя імі веды і навыкі для свядомага ўдзелу ў палітычным жыцці краіны.

Адмысловае значэнне ў фармаванні палітычнай культуры студэнтаў адводзіцца навукова-даследчай працы. Штогод кафедра арганізуе студэнцкія навукова-тэхнічныя канферэнцыі. Тэмы студэнцкіх дакладаў вельмі разнастайныя, напрыклад: “Рэфэрэндум: тэорыя і практыка правядзення”, “Палітычны маркетынг у выбарчым працэсе”, “Моладзь Беларусі: магчымасці для самарэалізацыі”, “PR – суправаджэнне перагаворнага працэсу: новыя інфармацыйныя тэхналогіі” і інш.

Студэнты БНТУ прынялі актыўны ўдзел у рабоце 79 студэнцкай навукова-тэхнічнай канферэнцыі, якая адбылася 4 мая 2023 года. У працы секцыі кафедры “Сацыяльнае кіраванне” ўдзельнічаў 31 студэнт і 10 кіраўнікоў, заяўлена 50 дакладаў, абмеркавана з іх 28. У сваіх дакладах студэнты прааналізавалі пытанні тэорыі палітыкі, улады і кіравання, ідэалогіі і прапаганды, палітычнага лідэрства і іміджу палітыкаў, праблемы сацыяльна-эканамічнага і ідэйна-палітычнага развіцця Рэспублікі Беларусь на сучасным этапе, праблемы маладзёжнай палітыкі, пытанні міжнародных адносін і знешняй палітыкі беларускай дзяржавы. Па выніках работы канферэнцыі рэкамендаваны да публікацыі ў зборніку студэнцкіх работ ФТУГ 17 тэзісаў дакладаў. У падрыхтоўцы студэнтаў да ў канферэнцыі прынялі ўдзел 12 навуковых кіраўнікоў-выкладчыкаў кафедры.

Кафедра “Сацыяльнае кіраванне” праводзіць значную інфармацыйна-прапагандыскую работу, выступаючы з дакладамі ў студэнцкіх інтэрнатах і структурных падраздзяленнях БНТУ. Выкладчыкі прымаюць актыўны ўдзел у дыялогавых пляцоўках, якія арганізуюцца ў рэспубліцы і ў БНТУ: так у бягучым навучальным годзе 14 верасня 2023 г. ў БНТУ адбылася дыялогавая пляцоўка “17 верасня – Дзень народнага адзінства”. На сустрэчы з маладымі людзьмі выступалі не толькі прадстаўнікі рэктарата БНТУ, але і загадчыца кафедры “Сацыяльнае ўпраўленне” ФТГУ Л. М. Сямёнава. Выкладчыкі кафедры прынялі актыўны ўдзел у Мінскай гарадской дыялогавай пляцоўцы ў рамках Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі “Дзяржаўная палітыка ў сферы гісторыі: праблемы і перспектывы захавання гістарычнай праўды і памяці”, якая адбылася ў БДУІРы ў верасні 2023 года. Акрамя таго, на працягу апошніх гадоў выкладчыкі кафедры праводзяць Адзіныя дні інфармавання для студэнтаў на ўсіх факультэтах універсітэта. Кафедра плануе арганізаваць факультатывы для студэнтаў па вывучэнні найбольш актуальных праблем палітычнай жыцця.

Такім чынам, важнейшым стратэгічным рэсурсам ідэйна-палітычнага развіцця грамадства з’яўляецца моладзь, у тым ліку студэнцтва. Палітычныя веды і палітычныя навыкі патрэбныя кожнаму студэнту, паколькі як грамадзянін і патрыёт ён узаемадзейнічае з іншымі людзьмі, палітычнымі партыямі і грамадскімі арганізацыямі, інстытутамі дзяржаўнай улады. Задача

падрыхтоўкі студэнтаў да актыўнага ўдзелу ў новай дэмакратычнай палітычнай сістэме грамадства, у станаўленні сацыяльнай мадэлі, заснаванай на салідарнасці і сацыяльным партнёрстве, палітычнай актыўнасці людзей у грамадзянскай супольнасці патрабуе тэрэтычнага абнаўлення палітычнай адукацыі і грамадзянскага выхавання студэнтаў. Пры гэтым на першы план вылучаюцца не столькі трансляцыя палітычных норм і ўзораў, колькі ініцыяванне культурнай актыўнасці асобы, у тым ліку і палітычнай.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Балынін, І. В. Ацэнкапалітычнай культуры расійскай моладзі (па выніках апытанняў у лютым-сакавіку 2015 г.) / І. В. Балынін // Сацыядынаміка. – 2015. – № 6.
2. Багданаў, А. У. Тэхналогія фарміравання палітычнай культуры моладзі ў Расіі / А. У. Багданаў // Весці Саратаўскага ўніверсітэта. Серыя Сацыялогія. Паліталогія. – 2021. – Т. 21. – № 1.
3. Бузоўскі, І. Роля дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі ў забеспячэнні грамадска-палітычнай стабільнасці ў Рэспубліцы Беларусь / І. Бузоўскі // Беларуская думка, 2023. – № 9.
4. Мінгалееў, Г. Ф. Мадэрнізацыя сістэмных асноў адукацыйнага працэсу ў тэхнічным універсітэце / Г. Ф. Мінгалееў // Вышэйшая адукацыя ў Расіі. – 2009. – № 1.
5. Паліталогія: вучэб. дапаможнік для тэхн. ВНУ / М. А. Васілік [і інш.]; пад рэд. М. А. Васіліка. – Спб. : Піянер; М. : Астрэль: АСТ. – 2005.